

SAKRAMENTY CHORYCH WPROWADZENIE TEOLOGICZNE I PASTORALNE

Ludzka choroba i jej znaczenie w tajemnicy zbawienia Udzielanie sakramentów chorym Obowiązki i posługi względem chorych Uprawnienia konferencji biskupów w zakresie adaptacji Uprawnienia szafarza w adaptacji

LUDZKA CHOROBA I JEJ ZNACZENIE W TAJEMNICY ZBAWIENIA

- 1.** Cierpienia i choroby człowieka to jeden z najtrudniejszych problemów zawsze niepokojących ludzkość. Odczuwają to także chrześcijanie, jednak światło wiary pomaga im przeniknąć głębiej tajemnicę cierpienia i samo cierpienie mężniej znosić. Nie tylko bowiem w oparciu o słowa Chrystusa rozumieją znaczenie i wartość choroby dla własnego zbawienia i dla zbawienia świata, lecz także wiedzą, że gdy zachorują, Chrystus, który za swego życia na ziemi często nawiedzał i uzdrawiał chorych, okaże im swoją miłość.
- 2.** Chociaż choroba ma ścisły związek ze stanem człowieka grzesznego, zasadniczo nie można jej uważać za karę wymierzoną jednostkom za ich własne grzechy (por. J 9, 3). Sam Chrystus, który jest bez grzechu, wypełniając to, co jest napisane w proroctwie Izajasza, w swojej męce wziął na siebie wszelkie rany i uczestniczył we wszystkich ludzkich cierpieniach (por. Iz 53, 4-5). I dziś także Chrystus cierpi i jest krzyżowany w swoich członkach, których upodabnia do siebie. Dzieje się to wtedy kiedy znosimy różne cierpienia. Cierpienia te trzeba uważać za przemijające i niewielkie w porównaniu z bezmiarem wiecznej chwały, jaka przez nie ma się stać naszym udziałem (por. 2 Kor 4,17).
- 3.** Sama Opatrzność Boża postanowiła, aby człowiek cierpliwie walczył z wszelkimi chorobami i troskliwie zabiegał o zdrowie, potrzebne do wypełnienia obowiązków w społeczności ludzkiej i w Kościele. Powinien jednak zawsze być gotów dopełnić to czego nie dostaje cierpieniem Chrystusa dla zbawienia świata, oczekując uwolnienia całego stworzenia w chwale synów Bożych (por. Kol 1, 24; Rz 8,19-21) Ponadto chorzy spełniają w Kościele szczególne zadanie. Swoim świadectwem ostrzegają innych, by nie zapominali o sprawach istotnych czyli nadprzyrodzonych, oraz ukazują, że odkupienie ludzkiego śmiertelnego życia ma się dokonać przez tajemnicę śmierci i zmartwychwstania Chrystusa.
- 4.** Nie tylko chory ma walczyć z chorobą, także lekarze i wszyscy, którzy w jakikolwiek sposób zajmują się chorymi, powinni pamiętać, obowiązkiem ich jest uczynić i wypróbować wszystko, co według ich rozeznania może przynieść ulgę ciału i duszy chorego. Czyniąc to wypełniają polecenie Chrystusa, który nakazał odwiedzać chorych, powierzając tym samym opiece odwiedzających całego człowieka, aby go wspierali środkami naturalnymi i pokrzepiali na duchu.

UDZIELANIE SAKRAMENTÓW CHORYM

A. NAMASZCZENIE CHORYCH

5. Ewangelie świadczą o tym, że Chrystus wielką troską otaczał chorych w ich potrzebach cielesnych i duchowych oraz że to samo polecił czynić swoim wiernym. Szczególnym wyrazem tej troski jest ustanowiony przez Niego a ogłoszony w Liście św. Jakuba sakrament namaszczenia, którego Kościół udziela swoim członkom przez namaszczenie i modlitwę kapłanów polecając chorych cierpiącemu i uwielbionemu Panu, by ich dźwignął i zbawił (por. Jk 5,14-16). Nadto zachęca ich, aby łącząc się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa **1** (por. Rz 8,17) , przysparzali dobra ludowi Bożemu **2**. Człowiek niebezpiecznie chory potrzebuje szczególnej łaski Bożej, aby pod wpływem lęku nie upadł na duchu i podlegając pokusom nie zachwiał się w wierze. Dlatego Chrystus w sakramencie namaszczenia daje swoim wiernym, dotkniętym chorobą, potężną moc i obronę **3**. Sprawowanie sakramentu polega głównie na tym że kapłani Kościoła po włożeniu rąk na chorych modląc się z wiarą namaszczają ich olejem uświęconym błogosławieństwem Bożym; obrzęd ten oznacza łaskę sakramentalną i równocześnie jej udziela.

6. Sakrament ten udziela choremu łaski Ducha Świętego, która pomaga całemu człowiekowi do zbawienia, a mianowicie umacnia ufność w Bogu, uzbraja przeciw pokusom szatana i trwodze śmierci. Dzięki tej pomocy chory może nie tylko znosić dolegliwości choroby, ale także je przezwyciężać i odzyskać zdrowie, jeżeli jest to pożyteczne dla zbawienia ega duszy. Jeżeli jest to potrzebne, namaszczenie odpuszcza grzechy i staje się dopełnieniem chrześcijańskiej pokuty **4**.

7. W świętym namaszczeniu, które łączy się z modlitwą płynącą z wiary (por. Jk 5,15) **5**, wyraża się wiara. Przede wszystkim powinien ją wzbudzić ten, kto udziela sakramentu i ten, kto go przyjmuje: Chorego zbawi jego własna wiara i wiara Kościoła, który wpatruje się w śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, skąd sakrament czerpie swoją skuteczność (por. Jk 5,15) i równocześnie dostrzega przyszłe królestwo, którego zadatek otrzymuje w sakramentach.

a) KOMU NALEŻY UDZIELAĆ NAMASZCZENIA CHORYCH

8. List św. Jakuba stwierdza, że chorych należy namaszczać, by ich podźwignąć i zbawić **6** Z wielką więc gorliwością i pilnością należy udzielać tego sakramentu wiernym, których życie jest zagrożone z powodu choroby lub podeszłego wieku **7**. Dla oceny ciężkości choroby wystarczy roztropny prawdopodobny osąd takiego stanu bez zbyteńnego wahania **8**. W razie potrzeby należy zasięgnąć rady lekarza.

9. Sakrament ten można powtarzać, jeśli chory po przyjęciu namaszczenia wyzdrowiał i ponownie zachorował albo w czasie trwania tej same choroby nastąpiło poważne pogorszenie.

10. Przed operacją można udzielić namaszczenia chorych, jeżeli przyczyną operacji jest nie bezpieczna choroba.

11. Osobom w podeszłym wieku, których siły opuszczają, można udzielić namaszczenia chorych również wtedy, gdy nie zagraża im niebezpieczna choroba.

12. Dzieciom również należy udzielić namaszczenia chorych jeżeli osiągnęły taki poziom umysłowy, że ten sakrament może im przynieść pocieszenie. W razie wątpliwości, czy osiągnęły używanie rozumu, należy udzielić sakramentu **9**.

13. W katechezie ogólnej i rodzinnej należy tak wychowywać wiernych, aby sami prosili o namaszczenie chorych natychmiast, gdy nadejdzie właściwy moment. Niech go przyjmują z głęboką wiarą i pobożnością i niech wystrzegają się złego zwyczaju odkładania przyjęcia tego sakramentu. Wszystkich, którzy opiekują się chorymi, należy pouczyć o naturze tego sakramentu.

14. Chorym, którzy stracili przytomność lub używanie rozumu, należy udzielić sakramentu, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że jako wierzący prosiliby o to, gdyby byli przytomni **10**.

15. Kapłan wezwany do chorego, który już umarł, niech błaga Boga, aby go uwolnił od grzechów i przyjął litościwie do swego Królestwa; namaszczenia natomiast niech nie udziela. Jeżeli istnieje wątpliwość, czy chory zmarł naprawdę, należy mu udzielić tego sakramentu warunkowo w sposób niżej opisany (nr 196) **11**.

Namaszczenia chorych nie wolno udzielać tym, którzy uparcie trwają w jawnym grzechu ciężkim **12**.

b) SZAFARZ NAMASZCZENIA CHORYCH

16. Właściwym szafarzem namaszczenia chorych jest tylko kapłan **13**. Zwyczajnie spełniają tę posługę biskupi, proboszczowie, wikariusze parafialni, kapelani szpitalni oraz przełożeni kłeryckich wspólnot zakonnych **14**.

17. Mają oni obowiązek z pomocą osób zakonnych i świeckich najpierw odpowiednio przygotować chorych i najbliższe otoczenie do sprawowania sakramentu, a następnie udzielić go chorym.

Do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tymi obrzędami, w czasie których gromadzi się wielu chorych, aby otrzymać święte namaszczenie.

18. Z uzasadnionej przyczyny każdy inny kapłan może udzielić tego sakramentu za domniemaną zgodą szafarza wymienionego w numerze 16, którego należy zawiadomić o udzieleniu namaszczenia.

19. Kiedy przy jednym chorym obecnych jest dwóch lub kilku kapłanów, nie stoi na przeszkodzie, by jeden z nich odmówił modlitwy i dokonał namaszczenia wypowiadając formułę, inni zaś rozdzielili między siebie poszczególne części obrzędu, np. modlitwy wstępne, czytanie słowa Bożego, litanijne wezwania oraz pouczenia. Mogą nadto oddzielnie wkładać ręce na chorego.

c) CO JEST POTRZEBNE DO SPRAWOWANIA NAMASZCZENIA CHORYCH

20. Właściwą materią sakramentu namaszczenia chorych jest olej z oliwek albo, gdy okoliczności tego wymagają, inny olej roślinny **15**.

21. Olej używany do namaszczenia chorych powinien być poświęcony do tego celu przez biskupa albo przez kapłana, który posiada tę władzę na mocy prawa albo szczególnego przywileju Stolicy Apostolskiej.

Na mocy prawa, oprócz biskupa, olej do namaszczenia chorych może poświęcić:

a) ci, którzy w prawie zrównani są z biskupem diecezjalnym,

b) w razie konieczności każdy kapłan, jednak tylko w czasie sprawowania sakramentu **16**. Biskup święci olej zwyczajnie w Wielki Czwartek **17**.

22. Jeżeli zgodnie z nrem 21 b), kapłan ma zamiar poświęcić olej w czasie obrzędu, to albo sam go przynosi, albo przygotowują go w odpowiednim naczyniu najbliżsi z otoczenia chorego.

Jeżeli po udzieleniu namaszczenia pozostanie coś z poświęconego oleju, spala się go razem z watą. Jeśli zaś kapłan używa oleju poświęconego przez biskupa albo przez innego kapłana, przynosi go ze sobą w naczynku, w którym się go przechowuje.

Naczynko to wykonane z odpowiedniego materiału powinno być czyste i zawierać dostateczną ilość oleju wlanego dla wygody w watę. W takim wypadku po dokonaniu namaszczenia kapłan odnosi naczynko tam, gdzie z należąca czcią stale się je przechowuje.

Należy czuwać, by olej znajdował się w stanie zdatnym do namaszczenia ludzi. Należy go odnowić w odpowiednim czasie: co roku po błogosławieństwie oleju przez biskupa w Wielki Czwartek albo w razie konieczności częściej.

23. Chorego namaszcza się na czole i na rękach. Formułę należy tak podzielić, by pierwszą część wypowiedzieć przy namaszczeniu czoła, drugą zaś, gdy namaszcza się ręce.

W nagłym wypadku wystarczy dokonać jednego namaszczenia na czole albo, jeżeli szczególna sytuacja chorego tego wymaga, na innej bardziej odpowiedniej części ciała, wymawiając całą formułę.

24. Nic jednak nie przeszkadza, aby mając na uwadze zwyczaj i tradycje poszczególnych narodów, powiększyć liczbę lub zmienić miejsca namaszczeń. Należy to przewidzieć przygotowując rytuały krajowe.

W Polsce nie przewiduje się w tym względzie żadnych odchyleń od Rytuału Rzymskiego.

25. Formuła sakramentu namaszczenia chorych w obrządku łacińskim jest następująca:

Przez to święte namaszczenie

niech Pan

w swoim nieskończonym miłosierdziu

wspomoże cię łaską Ducha Świętego.

Pan, który odpuszcza ci grzechy,

niech cię wybawi i łaskawie podźwignie.

B. WIATYK

26. Przy przejściu z tego życia do wieczności człowiek wierzący zostaje umocniony Wiatykiem Ciała i Krwi. Chrystusa i otrzymuje zadatek zmartwychwstania, zgodnie ze słowami Pana: "Kto spożywa moje Ciało i pije moją Krew, ma życie wieczne, a Ja go wskreszę w dniu ostatecznym" (J 6, 54). O ile to możliwe, Wiatyk należy przyjmować podczas Mszy św., by chory mógł otrzymać Komunię św. pod dwiema postaciami, a także i z tej przyczyny, że Komunia św. przyjmowana jako Wiatyk jest szczególnym znakiem uczestnictwa w tajemnicy śmierci Pana i Jego przejścia do Ojca, sprawowanej w Ofierze Mszy św. **18.**

27. Do przyjęcia Wiatyku zobowiązani są wszyscy ochrzczeni, którzy mogą przyjąć Eucharystię. W niebezpieczeństwie śmierci, niezależnie od przyczyny z której ono wynika, obowiązuje wszystkich wiernych przykazanie przyjęcia Komunii św. Duszpasterze powinni czuwać, aby nie odkładano udzielania tego Sakramentu, lecz aby wierni zostali nim pokrzepieni, dopóki mają pełną świadomość **19.**

28. Zaleca się nadto, by wierny przed przyjęciem Wiatyku odnowił przymierze chrztu świętego, przez który został włączony w grono dzieci Bożych i stał się współdziedzicem obiecanego życia wiecznego.

29. Zwyczajnymi szafarzami Wiatyku są: proboszcz i wikariusze parafialni, kapelani oraz przełożony wspólnoty w kleryckich instytucjach zakonnych i stowarzyszeniach życia apostołskiego w stosunku do wszystkich domowników.

W nagłej potrzebie albo za pozwoleniem, przynajmniej domyślnym, kompetentnego szafarza każdy kapłan lub diakon może udzielić Wiatyku. W razie braku kapłana i diakona każdy wierny prawnie wyznaczony do udzielania Komunii może zanieść Wiatyk.

Diakon używa takiego samego obrzędu jak kapłan (nry 124-141), inni posługują się obrzędem przewidzianym dla szafarza nadzwyczajnego.

C. OBRZĘD POŁĄCZONY

30. Na wypadki szczególne, w których wierny z powodu nagłej choroby lub innych przyczyn znajdzie się niespodziewanie w niebezpieczeństwie śmierci, jest przewidziany obrzęd połączony, podczas którego udziela się choremu sakramentu pokuty, namaszczenia i Eucharystii jako Wiatyku.

Gdy niebezpieczeństwo śmierci jest bliskie i nie ma czasu na to, by udzielić wszystkich sakramentów według podanego wyżej porządku, wówczas najpierw umożliwia się choremu odbycie sakramentalnej spowiedzi, w koniecznym wypadku ogólnej, następnie udziela mu się Wiatyku, do przyjęcia którego w niebezpieczeństwie śmierci każdy wierny jest obowiązany. Potem dopiero, jeżeli czas pozwala, należy udzielić świętego namaszczenia.

Jeżeli chory z powodu słabości nie może przyjąć Komunii św., należy mu udzielić namaszczenia chorych.

31. Jeżeli chory ma przyjąć także sakrament bierzmowania, należy zachować przepisy zawarte w nrach 159,170,197-198.

W niebezpieczeństwie śmierci władzę bierzmowania na mocy prawa ma proboszcz, a nawet każdy kapłan **20**.

OBOWIĄZKI I POSŁUGI WZGLĘDEM CHORYCH

32. W Mistycznym Ciele Chrystusa jakim jest Kościół jeśli jeden członek cierpi, współcierpią z nim wszystkie członki (1 Kor 12,26) **21**. Dlatego tak bardzo ceni się miłosierdzie względem chorych, dzieła charytatywne oraz wzajemnej pomocy, których celem jest niesienie ulgi wszelkim ludzkim potrzebom **22**. Wszystkie zaś wysiłki techniki zmierzające do przedłużenia życia biologicznego **23** i każdą serdeczną troskę o chorych, bez względu na to, od kogo pochodzi, można uważać za przygotowanie do przyjęcia Ewangelii i za formę udziału w posłudze Chrystusa, który niesie ulgę chorym **24**.

33. Dlatego wszyscy ochrzczeni powinni uważać za swój szczególny obowiązek uczestniczenie w posłudze wzajemnej miłości członków Chrystusa tak przez walkę z chorobą i spełnianie uczynków miłości względem chorych, jak przez udział w sprawowaniu sakramentów przeznaczonych dla chorych. Sakramenty te, podobnie jak i inne, mają charakter wspólnotowy, co w miarę możliwości powinno znaleźć wyraz w ich sprawowaniu.

34. Szczególny udział w niesieniu ul chorym mają krewni i wszyscy, którzy z jakiegokolwiek tytułu nimi się opiekują. Oni to przede wszystkim powinni pokrzepiać chorych słowami wiary i wspólną modlitwą; polecać ich cierpiącemu i uwielbionemu Panu, a nawet zachęcać, aby łączyli się dobrowolnie z męką i śmiercią Chrystusa i w ten sposób przysparzali dobra ludowi Bożemu **25**. Kiedy zaś stan zdrowia się pogarsza, obowiązkiem krewnych i opiekunów jest w porę powiadomić proboszcza, chorego zaś delikatnie i roztropnie przygotować do przyjęcia sakramentów w odpowiednim czasie.

35. Kapłani, zwłaszcza proboszczowie i inni, o których mowa w nrze 16, niech pamiętają, że mają obowiązek ze szczególną troską osobiście odwiedzać chorych i wspierać ich z ofiarną miłością **26**. Zwłaszcza podczas udzielania sakramentów świętych niech u wszystkich obecnych budzą nadzieję i umacniają wiarę w Chrystusa cierpiącego i uwielbionego, tak aby przynosząc choremu pełne miłości współczucie Matki Kościoła i pociechę płynącą z wiary, podnosić na duchu wierzących, a uwagę innych kierować ku wartościom nieprzemijającym.

36. Aby to wszystko, co zostało powiedziane o sakramentach namaszczenia i Wiatyku, mogło być lepiej pojęte i by wiara bardziej się ożywiła, wzmocniła i wyraziła na zewnątrz, konieczna jest odpowiednia katecheza, w której wierni, a przede wszystkim chorzy, otrzymują pouczenie, jak należy je przyjąć, zwłaszcza kiedy udziela się ich we wspólnocie. Albowiem wyznawanie wiary ożywia modlitwę wiary, która towarzyszy sprawowaniu sakramentu.

37. Przed sprawowaniem sakramentów niech kapłan się dowie, w jakim stanie znajduje się chory. Pomoże mu to wybrać odpowiedni obrzęd, czytania z Pisma św. i modlitwy, oraz powziąć decyzję co do możliwości odprawienia Mszy św., udzielenia Wiatyku itp. O ile to możliwe, wszystkie te sprawy powinien przedtem omówić i ustalić z samym chorym lub z jego rodziną, wyjaśniając równocześnie znaczenie sakramentów.

UPRAWNIENIA KONFERENCJI BISKUPÓW W ZAKRESIE ADAPTACJI

38. Na podstawie Konstytucji o Liturgii świętej (art. 63 b) Konferencjom Biskupów przysługuje prawo przygotowania w krajowych rytuałach rozdziału odpowiadającego niniejszemu rozdziałowi Rytuału Rzymskiego, dostosowanego do potrzeb poszczególnych regionów. Po zatwierdzeniu takiego rytuału przez Stolicę Świętą można go będzie używać na terenach dla których jest przeznaczony. Konferencje Biskupów powinny:

- a) Ustalić adaptacje o których mówi Konstytucja o Liturgii świętej (art. 39).
- b) Dokładnie i roztropnie rozważyć, co pożyteczne byłoby zachować z tradycji i charakteru danego narodu mogą także przedstawić Stolicy Świętej i za jej zgodą wprowadzić jeszcze inne adaptacje, które według ich mniemania są pożyteczne lub konieczne.
- c) Jeżeli w istniejących już rytuałach krajowych znajdują się teksty i obrzędy dotyczące chorych, mogą je zatrzymać lub dostosować, byleby były zgodne z Konstytucją o liturgii świętej i ze współczesnymi potrzebami.
- d) Opracować przekłady tekstów tak, by były rzeczywiście dostosowane do charakteru różnych języków i kultur oraz dodać odpowiednie melodie do śpiewu, tam gdzie to wydaje się potrzebne.
- e) W razie potrzeby dostosować i uzupełnić wprowadzenie umieszczone w Rytuale Rzymskim, aby zapewnić świadomy i czynny udział wiernych.
- f) W wydawanych staraniem Konferencji Biskupów księgach liturgicznych zastosować taki układ treści, jaki najlepiej odpowiada potrzebom duszpasterskim.

39. Wszędzie tam, gdzie Rytuał Rzymski podaje kilka formuł do wyboru, w rytuałach krajowych można dodać jeszcze inne formuły o podobnej treści.

UPRAWNIENIA SZAFARZA W ZAKRESIE ADAPTACJI

40. Szafarz, uwzględniając okoliczności, rozmaite potrzeby i życzenia chorych oraz innych wiernych, niech chętnie korzysta z różnych uprawnień przewidzianych w obrzędach.

- a) Przede wszystkim niech zwraca uwagę na zmęczenie chorych i zmiany zachodzące w ich stanie fizycznym w ciągu dnia, a nawet w ciągu godziny. Dlatego w razie potrzeby może skrócić obrzędy.
- b) Jeżeli w obrzędach nie uczestniczy grupa wiernych, niech kapłan pamięta, że już w nim samym i w chorym jest obecny Kościół. Niech więc stara się okazać choremu miłość i wsparcie wspólnoty przed udzieleniem sakramentu i po nim, osobiście albo przez innego chrześcijanina miejscowej wspólnoty, jeśli chory na to się zgadza.
- c) Jeżeli po namaszczeniu chory wyzdrowieje, dobrze będzie poradzić mu, aby złożył Bogu należyte podziękowanie za otrzymane dobro, np. przez uczestnictwo w dziękczynnej Mszy św. lub w inny odpowiedni sposób.

41. Sprawując sakramenty chorych, kapłan powinien zachować strukturę obrzędów dostosowując ją do miejsca i osób. Akt pokuty może się odbyć na początku obrzędu lub po czytaniu Pisma św. Zamiast modlitwy dziękczynnej nad olejem można wygłosić krótkie pouczenie. Należy o tym pamiętać zwłaszcza wtedy, gdy chory leży w szpitalu, a inni chorzy leżący w tej sali nie biorą żadnego udziału w obrzędach.

<http://www.kkbids.episkopat.pl/wprowadzeniedowkl/rutual/chorych.htm>